

Det er nu den individuelle Friheds Tid

Taler

Peder Tobias Eiesland

Dato

6 juni 1890

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Debatt om stemmerett for kvinner

- 1 Der var mangt og meget i den sidste ærede Talers Foredrag, som kunde give mig
Anledning til at svare. Men da det nærmest var henvendt til en anden
Repræsentant, og da jeg ogsaa har en bestemt Følelse af, at han bedre enn jeg vil
kunne give Hr. Herzberg Svar som fortjent, vil jeg spare mig for i det enkelte at
5 imødegaa han, uden forsaavidt som det kan falle sig i Sammenhæng med, hva jeg
ellers har at sige, navnlig ligeoverfor Komiteens Ordfører, Hr. Hval. Jeg vil da
begynde med den almindelig Bemærkning som resumé saa at sige af de indtryk,
jeg fik af det "ikke akademiske" Foredrag, som dog syntes mig at være temmelig
Akademisk, nemlig den, som blev avlivet af Rigsdagsmand Borg i 1884 under
10 Forhandlingerne om Kvinders Stemmeret i andet Kammer i Sverige, at
Mennesket er et sent Begreb i Historien, men Kvinden er et endnu senere - det
er Erik Gustaf Sejers Ord den første Del, hans eget den anden. Jeg tror, det
fortjener at lægges Mærke til. Begrepet Menneske måtte først danne sig, førend
man alvorlig kunde beskæftige sig med Kvinden engang. Og det rette
15 Kvindebegreb kan dog ikke vi Mænd alene danne, Kvinderne faar dog virkelig
have et Ord med i denne Sag. Naar der derfor tales om Kvinderligheden, og man
med dette Stikkord søger at afvæbne os, naar det gjælder Tidens Tanker og
Kvindens vel berettigede Krav på Rettigheder i Samfundet, saa taler vi Mænd,
tror jeg, som den blinde om Farverne; thi hvad er det andet, dette Stikord, end et
20 Begreb, som Manden har dannet, et Fængsel, hvori han vil putte Kvinden ind
og holde henne fangen som sin Slavinde, som Stewart Mill med Grund har sagt,
og som skeet er til den Dag idag. Det er noksaa karakteristisk at lægge Mærke til,
som det ogsaa er fremhævet i Minoritetens Indstilling, at Kvindebevægelsen,
den organiserede Kvindebevægelse, den reiser sig umiddelbart efter
25 Negeremancipationen. Det er saa at sige ved en Beaandelse fra denne store
Menneskelighedens Sag, at Kvinderne først har lært sine Menneskerettigheder at
kjende, og selv har reist sig til Kamp for sin Frihed. Det er dog nu i det 19de

Aarhundrede den individuelle Friheds Tid, alle Særrettigheder afskaffes alt mere
30 og mere, og Menneskets Ret erkjendes, saa hvad enten man nu vil eller ikke, saa
maa man dog faktisk erkjende Menneskerettighederne. Og det er karakteristisk
nok for Flertallet, hvad jeg vil tillade mig at henlede Opmærksomheden paa, at
det er bedre end sine Principer, men naar det gjælder Kvindesaken, skal man
lægge Mærke til, at en hel Del Mænd er bedre end sine Principer. Men herved
35 slaar de sig faktisk selv i hjel, de gaar saa langt i Indrømmelser, at det er dem
umulig at stanse. Og hvorfor? Naturligvis fordi Tidens mægtige Strøm,
kulturudviklingen, drager dem med sig; de har ikke alene en Følelse, men paa
mange Punkter ogsaa en Erkjendelse af det berettigede i Kravene; men saa - saa
skal vi stanse, kun ikke det og kun ikke det, vi maa vokte os vel, siger
40 repræsentanten fra Kristiania, for den radikale Verdens- og Livsanskuelse. Vel,
det er jeg med paa, og uden i Detalj at gaaa ind paa hans Foredrag, saa vil jeg dog
sige, at hvis jeg ikke som Skriften kunde finde det forsvarlig at gaa med paa de
Krav, som Kvindebevægelsen stiller, ja, saa kunde jeg heller ikke gaa med. Men
fordi om enkelte Mænd, som ikke bekjender sig til Kristentroen, er enige med
45 os, er enige med de mangfoldige kristelige Mænd og Kvinder, som er Tilhængere
af Kvindesagen, derfor lader jeg mig sandelig ikke skræmme bort fra at slutte
mig til en Sag, som jeg andser i for sig god. Hr. Hval søgte at paavise, at der nu
saavel i Amerika som England var indtraadt en Reaktion; men det forekommer
mig, at han var mindre heldig i at levere Beviser. Han søgte at trække Utah frem,
50 formodentlig for at kaste et Stænk af Latterliggjørelse over Kvindebevægelsen i
Amerika. Men han nævnte ikke et saa fremtrædende Samfund som Washington,
hvor Kvinder i længere Tid har haft fulde Rettigheder, har haft politisk
Stemmeret. Det er sandt, Utah staar som et Fænomen; men det var kun en kort
Tid, at Kvinderne der havde politisk Stemmeret, og den blev ved
55 Kongresbeslutning frataget dem igjen, fordi man frygtede for, at de vilde
benytte sin Stemmeret til at opretholde Flerkoneriet. Ogsaa i Washington blev
den politiske Stemmeret frataget Kvinderne igjen, men ikke paa Grund af
Misbrug. Tvertimod, der er de bedste Vidnesbyrd om, at de der som i Wyoming
havde brugt sin Stemmeret saaledes, at man kun havde godt at sige om
60 Kvindernes politiske Stemmeret. Men det var, efter Sigende, paa Grund af en
Formfeil, at Retten blev dem fratagen af Kongressen. Men det Samfund, som
man dog først og fremst bør fæste sig ved, naar man skal tale om Erfaring, er dog
sandelig Wyoming, og jeg maa tillade mig her at anføre endel Udtalelser, og det
af ganske upartiske Folk, nemlig Territoriets Guvernør, som vel at mærke er en
65 Mand, som er ganske uafhængig af den lokale Befolkning, idet han ansættes af
Autoriteterne. Han siger efter tre Aars Forløb: "Det er kun Retfærdighed at sige,

at Kvinderne, idet de for første Gang har deltaget i Udøvelse af disse nye
Borgerpligter, har vist ligesaa meget Takt, godt Omdømme og sund Sands som
70 Mændene. Det vilde maaske være at trække videre Slutninger, end de
foreliggende Kjendsgjæringer berettigede til, om jeg paastod, at den her paa et
mindre Omraade gjorde Erfaring allerede skulle levere et uomstødeligt Bevis for
Kvindernes Dygtighed til all tid og udnre alle Omstændigheder at deltage i
Statsstyrelsen. Men der kan ialfald herfra uddrages en Formodning, som er til
75 deres Fordel, og som berettiger dem til at kræve, at Loven skal blive staaende i
Kraft, saalænge den har saa store Resultater, som de foreliggende, at opvise".
Den lovgivende Forsamling, som fremdeles ikke var synderlig stemt for
Kvindestemmeretten, bøjede sig for denne Udtalelse, og Loven blev gjentagen.
I 1882, altsaa efter en lang Tids Forløb, efter 12 Aars Forløb, siger Guvernøren:
80 «Under Herredømmet af denne Lovbestemmelse har vi haft bedre Love, bedre
Statstjenere, og vore Samfundstilstande har forbedret sig hurtigere end
andensteds. Vi har derimod ikke seet noget til de Ulykker, som blev spaaet os,
saasom Tab af kvindelig Finfølelse og Forstyrrelse af vor huslige Fred. Den store
Flerhed af vore Kvinder, og de bedste af dem, har modtaget Stemmeretten som
85 en Velgjerning og udøvet den som en Pligt mod Fædrelandet. Med ét Ord sagt:
Efter 12 Aars lykkelig Erfaring er Kvindestemmeretten saa dybt og varigt
rodfæstet i alles Sind og Hjerter, at ingen reiser sig for at protestere mod den
eller vækker Spørgsmaal om den. Dette paalægger os kun saa meget mere at
vaage over og fuldkommengjøre vor Samfundsordning saaledes, at Staten
90 Wyoming kan tjene som en Ledestjerne i den store Frihedsbevægelse».

Og lige saa rosende, ligesaa fordelagtige for Kvindens Stemmeret i Wyoming
lyder Udtalelserne fra aller nyeste Dato. Jeg har liggende for mig et Hefte af
«Fortnightly Review», et bekjendt engelsk Tidsskrift, som jeg tillader mig at
95 henvise til. Der siges det i en Artikel af en temmelig bekjendt Forfatter, Mr.
Plunkett, bl. a., at «de kvindelige Vælgere udgjør omtrent 1/3; deriblandt
benytter omtrent 80 pCt. Privilegiet; de gifte Kvinder stemmer oftere end de
ugifte». Om kvindelige Stemmeberettigede heder det, at de oftere sletter Folk af
Partilisterne, at de ikke er aggressive, at de mere stemmer af Overbevisning end
100 Mændene, at de i sin Stemmegivning mere viser moralske Tendenser, at de er
mindre bestikkelige end Mændene, og at det i det hele maa ansees for
modvirkende den politiske Korruption at faa Kvinderne med som
stemmeberettigede. Med Hensyn til Ægteskab og Familie har den politiske
Stemmeret ingen Indflydelse havt. I Regelen stemmer Hustruen og Manden
105 lige, men i det modsatte Tilfælde bliver der ingen Strid.

Aldrig, heder det, var et Experiment forsøgt under uheldigere Omstændigheder, men ingen af de onde Spaadomme, som lød fra Begyndelsen, er gaaet i
110 Opfyldelse. Og hvad nu angaar dette Territoriums Indbyggerantal, saa var det oprindelig ikke større end 5.000, men vi ved, at det gaar med Kjæmpeskridt frem i Amerika, og med Hensyn til Repræsentanten fra Kristianias frygt for, at Kvinderne ikke, naar de fik politisk Stemmeret, skulde vilde gifte sig, saa tyder ikke Beretningen fra Wyoming om den hurtige Væxt, som dette Territorium
115 har havt, paa, at der er nogen Fare i saa Henseende; thi dette Territorium, som i 1868 havde 5.000 Indbyggere, har nu efter Guvernørens Beretning omtrent 100.000. Saa stærkt er det gaaet fremad.

Endelig skal jeg henvise til, hvad der ogsaa er anført i Mindretallets Indstilling, som det bedste Bevis paa den Aerkjendelse, som Kvindens Stemmeret har
120 tilkjæmpet sig i Amerika, at Territoriet Wyomings Optagelse som Stat uden nogen Forandring i dets særlige Lovgivning, altsaa med Kvindestemmeret, er gaaet igjennem i Repræsentanternes Hus. Hvorledes det vil gaa i Senatet, er nu det, vi venter paa. Men gaar det ogsaa der igjennem, vil der være Adgang for den
125 nye Stat til at sende kvindelige Senatorer til den amerikanske Kongress. Uden for øvrig at gaa nærmere ind paa Kvindestemmerettens Stilling og Kvindesagens Stilling i det hele taget i Amerika skal jeg dog, før jeg slutter, gøre opmærksom paa, at det er mangt og meget der, som modvirker Reformbevægelsen. Der er den Mængde af Irlændere, som har liden Oplysning, og hvis Kvinder er dygtig
130 bigotte, der er Tyskere med sine hjemlige Begreber om Kvindelighed, og der er Negre og Kinesere og en hel Del andre Indvandre, som staar paa at saare lavt Kulturtrin. Sagen er kommen længst, det er ganske vist, i England. Og det skal ikke lykkes nogen at godtgjøre, at der er nogensomhelst nævneverdig Reaktion mod Kvindens Stemmeret i dette Kvindesagens allerførste Land og det Land,
135 som dog for os Nordmænd fremfor noget andet Land, ved Siden af Amerika da, har staaet og fremdeles staar som Mønsterlandet. Komiteens Ordfører anførte som Bevis paa, at der var indtraadt en Reaktion, at der var fremkommet en Adresse fra 100 fremtrædende Kvinder i England mod Kvindestemmeretten. Ja, jeg kjender til det, det var endda 104. Men jeg kjender ogsaa til, at disse 104 var
140 Hustruer af fremtrædende Modstandere af Kvindesagen, thi den har naturligvis ogsaa sine Modstandere, denne Sag, baade blandt Mænd og Kvinder, ellers havde man ikke behøvet at kjæmpe i saa lang Tid.

Men det varede ikke længe, efterat denne Adresse fra de 100 var fremkommen -

det glemte Komiteens Ordfører at gjøre opmærksom paa, jeg kan ikke tro andet, end at han kjender det - det varede ikke længe, før det fremkom en Adresse fra 2.000 Kvinder, og den lyder saa: «Undertegnede udtrykker herved sin Sympathi for Forslaget om politisk Stemmeret for Kvinder, en Reform, som de føler sig
150 overbevist om, vil være heldig baade for de angjældende Individer og Staten.» Denne Erklæring er, som sagt, undertegnet af 2.000 Kvinder. Navnene var inddelt i Grupper. Da mange af de Hundreder var Hustruer til indflydelsesrige Mænd, sætter de to Tusen ogsaa en Gruppe for Mænds Hustruer, og man finder baade Erkebisen af Yorks og Erkebisen af Canterbury's Hustruer som
155 Støtte for den truede Moral, som omtaltes i Protesten. Saa kommer der en almindelig Liste og derpaa følgende Grupper: 3) Kvinder med borgerlige Tillidshverv, Fattigforstandere, Medlemmer af Skolekommissioner m. m.. 4) Pionerer paa Kvindesagens Omraade, Universitetslærere og Studerende, Bestyrere for Kvindecollerger. 5) Læger og Sygepleiere. 6) Arbeidere i sociale og
160 filantropiske Bevægelser. 7) Forfattere og Journalister. 8) Kunstnere og Musikere. 9) Jordbesiddere. 10) Kvinder ansatte i Forretninger og Arbeiderkvinder. Der er mange interessante Ting i den Adresse; blandt andet vil jeg fæste Opmærksomheden ved, at de fleste Banebrydere notorisk var med paa fremdeles at yde Sagen sin Tilslutning. Det samme er Tilfældet i Amerika; der er
165 mange Kvinder, der, som Elisabeth Stanton, Susan Anthony og flere, er graanet i den gode Sags Tjeneste, og det er saa langt fra, at de har opgivet sit Standpunkt, at de er fast overbevist om, at Sagen er rigtig, og at den gaar ustanselig frem til Seir. Det blev anført allerede igaar, at der er fremtrædende konservative Mænd og deriblandt Lord Salisbury, som stiller sig paa Kvindens Side med Hensyn til
170 Stemmeret. Jeg vil navnlig ligeoverfor Repræsentanten fra Kristiania Hr. Herzberg idag tillate mig at nævne ogsaa en anden Mand, en stor kirkelig Autoritet, nemlig Erkebisen af Canterbury. Han har ydet Kvindesagen sin fulde Tilslutning; han siger, at ikke et eneste Skridt, som hidtil er taget til Fremme for Kvindesagen, har ledet til noget ondt eller uheldig; hennes
175 Værdighed har stadig voret med hendes Magt til at gjøre godt; ingen Skade er forvoldt, ingen Forfængelighed og Udskeielse kan paapeges som en Følge af disse Bestræbelser. Det staar i en engelsk Bog, som jeg har her i min Haand; den hedder "Christ and His Times as Edm. White Benson (Erkebiskop af Canterbury). Jeg vil ved Siden deraf henvise til en Kvindesagsstatistik, som er
180 noksaa talende og som viser, at man sandelig har kommet dygtigt langt ind paa det af Repræsentanten fra Kristiania Hr. Herzberg anførte radikale Program. Den findes i "Nylænde" 1ste Hæfte, 1888. Jeg skal, inden jeg slutter om England, endnu anføre, at jeg har liggende her, en trykt Fortegnelse, som altsaa

185 er Gjenstand for offentlig Kritik i England, og som derfor i denne Forbindelse
maa kunne paaberaabes som et Slags offentlig Dokument. Jeg maa dernæst
ligeoverfor Hr. Ordføreren ytre min store Forundring over den Maade, hvorpaa
han læser Kulturhistorien, den maade hvorpaa han søger at affdække, hvad der i
Mindretallets Indstilling er anført om de Love, som vi Tid efter anden har faaet
190 ogsaa her tillands, som gaar du paa at skaffe Kvinden mer Frihed og
Selvstændighed. Jeg har gaaet du fra det som en soleklar og uimodsigelig Ting, at
disse Fremskridt, disse forbedrede Kaar er en Følge af denne store, velgjørende
Kulturbevægelse, som visstnok er udsprungen i Amerika og England, men som
dog ogsaa har udbredt sig til os som til alle andre civiliserede Lande. Det er da
195 vist ikke Hr. Ordføreren ubekjendt, at vi har haft Kvinder, vi ogsaa, den hele
Tid, som baade har kjendt og fulgt Bevægelsen og sluttet sig til den, om vi ikke
har haft noget organiseret Kvindesagsarbejde før fra 1884 af. Jeg skal bare
nævne Camilla Collett. Jeg tænker, Hr. Ordføreren for lang Tid tilbage, ligesaa
vel som jeg, har læst hendes «Amtmandens Døtre», og ikke alene læst den, men
200 glædet sig ved den saa vel som jeg. Aa nei, det gaar nok ikke saa til i det 19de
Aarhundrede, at det ene Land gaar sin Vei uafhængig af det andet, at de store
Bevægelser, som er oppe i de store Kultursamfund, ingen Indflydelse øver, og
det er vel en temmelig bekjendt Sag for os alle, at der fremkommer ikke det
mindste Lovforslag, uden at vi gaar til Udlandet og specielt til de store
205 Kulturstater, fremfor alt til England og Amerika, og nøie undersøger, hvordan
Tilstanden der er, og søger at holde Skridt med Udviklingen, saa det kan jeg
neppe tro kan være Hr. Ordførerens virkelige Mening at benægte, at der ikke er
en ganske bestemt Sammenhæng. Jeg skal for øvrig ingenlunde strides verken
med Ordføreren i Komiteen eller nogen anden om Ord. Naar han igaar med en
210 Snev af - jeg ved ikke hvad - istedetfor at kalde det en Samfundsbevægelse, en
Kulturbevægelse, kaldte Bevægelsen en Kulturkamp, saa kan jeg gjerne derpaa
gaa ind. Det er ganske vist, de faar føle det, de Kvinder, som har vovet at udtale
sig for og kjæmpe for sin Ret, at det er en Kamp; de faar føle det baade
andetsteds og her tillands, ogsaa, og det vidner kun om Sagens reformatoriske
215 Art, baade at de selv kan holde ud i Kampen, og at Mændene i den
Udstrækning, som Tilfældet er, stiller sig ved deres Side; der skal sandelig gode
Grunde til for en Mand at gjøre det; thi jeg tænker nok, at baade Menneskenes
naturlige Tilbøielighed til at holde paa den Magt, man har, og Vanen og
Traditionerne holder saa stærkt tilbage, at dersom nogen Mand slutter sig til
220 Bevægelsen, saa gjør han det sandelig, fordi han er fuldt og fast overbevist om, at
Sagen er god, at den er gavnlig for Kvinderne og for det hele Samfund, og at han
derfor gjør en god Gjerning ved at støtte den.

225 Men naar det nu dernæst i Flertallets Indstilling saa at sige doceres som noget,
der snart sagt maa ansees som uimodsigeligt, at denne Kamp skal holdes
gaaende, - da kan jeg ikke være med længere. Det er dog aabenbart, at det er kun
nødtvungent, at Kvinderne indlader sig paa Kamp, - at de intet heller ønsker,
end at Kampen maatte ophøre, og at de kunde faa Lov til at stille sig ved
230 Mændenes Side og være med med de Evner og Kræfter, de har, at virke til
Samfundets Gavn baade paa det ene og det andet Sted. Jeg synes, det er i høj
Grad karakteristisk og holdningsløst dette, at man kun kan se Kvindens
Deltagelse i det politiske Liv under Synspunktet af en fortsat Kamp mot
Manden, og jeg henviser i saa Maade til Mindretallets Imødegaaelse. Det
235 politiske Liv har ellers hidintil - det er ganske vist - altfor meget artet sig bare
som en Kamp og ofte som en uhyggelig Kamp; men der er da ved Siden deraf
ogsaa et Arbeide, og vet ikke andet end at vi, som er med her i det Arbeidet, som
er os forelagt, ogsaa faar føle, at det er et Arbeide, og om det end kan gaa hardt
under Skjoldene til mangen Gang, saa gaar det da ofte ogsaa ganske fredelig
240 baade i Komiteerne og i Thingsalen, og jeg har det bestemte Haab, at om
Kvinden kommer med, saa vil hun, som det er sagt i Mindretallets Indstilling,
modvirke det uhyggelige i den Maade, hvorpaa Kampen nu ofte føres, ligesom
jeg ogsaa tror, hun vil levere et saadant Bidrag til selve den faglige Behandling, at
vi vil staa os paa at faa hende med.

245

Kilde

Storthingstidende 1890, s. 1267-1271.

Emner

Innlegg i Stortinget, Kvinner, Kvinnesak, Likestilling, Stemmerett, Stortingstale

250

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/det-er-nu-den-individuelle-friheds-tid>

255

260